

Аніщенко О. Минуле, що лине в майбутнє (штрихи до портрета академіка Семена Устимовича Гончаренка) / Олена Аніщенко // Лицар педагогічної науки : науково-популярне видання до 90-річчя від дня народження академіка Семена Устимовича Гончаренка / За заг. ред. Л.Б. Лук'янової ; упоряд.: О.В. Аніщенко, А.М. Самко. – К.: ТОВ «ДКС-Центр», 2018. – С. 35-37.

Олена Аніщенко,
Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих НАПН України,
м. Київ, Україна
anishchenko_olena@ukr.net

МИНУЛЕ, ЩО ЛИНЕ В МАЙБУТНЄ (ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА АКАДЕМІКА СЕМЕНА УСТИМОВИЧА ГОНЧАРЕНКА)

*Дуже дивний пейзаж: косяками ідуть таланти.
Сьоме небо своє пригинає собі суєта.
При майстрах яось легше. Вони – як Атланти,
держать небо на плечах. Тому і є висота.*

Ліна Костенко

Майбутнє зазвичай сперечається з минулим. Лишається тільки вічне. Серед вічного – наша пам'ять про людей, події ...

Кожну науку уособлюють Особистості, з якими пов'язані певні концепції і теорії, факти, події, наукові та методичні здобутки тощо, які складають основу, опорні точки розвитку тієї чи іншої науки, наукової галузі. Для науковців, педагогів-практиків, особливо – фізиків, такою знаковою Особистістю є академік Семен Устимович Гончаренко.

Моє перше знайомство з Семеном Устимовичем можна назвати заочним. Воно відбулося ще за часів навчання у Ніжинському педагогічному інституті імені Миколи Гоголя. Під час підготовки до семінарсько-практичних занять з педагогіки часто конспектувала праці Академіка та інших відомих науковців. А «Український педагогічний словник», «Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям» згодом стали моїми настільними книгами.

Коли у 1997 р. після двох років роботи вчителем у Ніжинській загальноосвітній школі № 1 я приїхала на навчання до аспірантури в Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України (нині – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України), то була вражена якісним складом науковців цієї установи. З'ясувалося, що багато вчених, праці яких я вивчала у студентські роки, працювали саме

тут. Це передусім академіки Гончаренко С.У., Зязюн І.А., Ничкало Н.Г. Тоді вразило їх ставлення до нас, аспірантів – майбутніх науковців, які ще не зробили навіть перші кроки в науці. Ставлення як до рівних.

Дещо пізніше, на прохання мого наукового керівника, а згодом і наукового консультанта – академіка Ничкало Неллі Григорівни (непересічної Особистості, знаного Науковця, яка відіграла винятково важливу роль у моєму особистісно-професійному зростанні), я приходила до Семена Устимовича за порадами щодо формулювання тем наукового пошуку для кандидатської і докторської дисертацій (1998 р., 2003 р.). До речі, Семен Устимович не лише консультував здобувачів наукових ступенів щодо формулювання тем, а ще й активно рецензував дисертаційні дослідження. Не помилюся, якщо скажу, що всі ми, хто пройшов рецензування Вченого, донині як реліквії зберігаємо надруковані ним (власноруч!) на друкарській машинці відгуки і рецензії. Його виступи як рецензента, опонента завжди були блискучими. Він не читав «з папірця», лише інколи міг підглянути якесь зауваження. Назавжди запам'яталася його фраза «Може бути ...». Так Семен Устимович говорив про дисертації, які виконано на належному рівні. Академік завжди винятково чуйно ставився до науковців, особливо – до науковців-початківців, ненав'язливо і тактовно допомагав їм знайти своє місце в такому непростому науковому світі. І ті, хто це розумів, завжди були йому вдячні. Я теж із незмінною шанобливістю згадую його поради і побажання.

Яким же був Семен Устимович як Людина? Він любив онуків. Страшенно хвилювався, коли хтось із них хворів. Був правдолюбом, не терпів фальші, недоречних «пустих» цитувань вчених. Завжди мав й аргументовано обстоював свою позицію. Іноді правдолюбство Академіка опосередковано відбивалося на його аспірантах, докторантах. Адже не завжди справедлива наукова критика з вуст Вченого на адресу окремих колег сприймалася позитивно, тому у відповідь інколи реалізовувалися їх спроби «ускладнити життя» представникам Його наукової школи.

Незважаючи на «високі регалії», Він був відкритим до спілкування. Двері Його робочого кабінету на п'ятому поверсі (М. Берлинського, 9) завжди були відчиненими (ці двері й двері відділу андрагогіки – поруч). Також вражала Його невибагливість в усьому – у побуті, одязі тощо. Він був вище за все дріб'язкове. Водночас нові книжкові й журнальні надходження Академік опрацьовував першим. У цьому питанні про конкуренцію навіть і не йшлося.

Дивовижно, але Вчений був обізнаний щодо всіх підтем НДР, які виконувалися у відділі андрагогіки. За нагоди приносив нові книги, статті й адресно пропонував нам ознайомитися з новими матеріалами. Колись, пам'ятаю, підійшов Семен Устимович до мене з журналом і запитав: «Автор цієї статті – Ваш родич?». Так, – відповіла я Йому, й додала, що це стаття мого батька, Валерія Аніщенка. Тоді Семен Устимович подав мені часопис, в якому було опубліковано статті, які б могли б зацікавити батька. Я була безмежно вдячна і вражена одночасно. Адже ніяк і досі не збагну, як Семену Устимовичу вдавалося тримати у пам'яті зацікавлення різних науковців.

Семен Устимович намагався уникати надмірної уваги до себе. У свій День народження зазвичай брав відпустку і не приходив на роботу. Полюбляв працювати на дачі. Водночас залюбки спілкувався з нами за святковим столом (у відділі андрагогіки), розповідав дотепні анекдоти (якось дуже інтелігентно), виголошував тости. Між собою ми називали Його «Сенечка», і в це ім'я вкладали щирю любов, повагу, вдячність за можливість спілкуватися і співпрацювати.

Усі прохання Семена Устимовича до лаборанта, співробітників нашого відділу андрагогіки завжди були дуже «м'якими» за формою. Так, Він ніби ніяковів, коли просив зробити ксерокопії (завжди приносив із собою аркуші для роздруківок) або знайти необхідну інформацію в Інтернеті.

Семен Устимович – Людина з почуттям гумору. Знав багато анекдотів і залюбки їх розповідав. Коли планували кінцеві результати з нових НДР завжди наполягав на тому, щоб його праці були одноосібними. Казав з посмішкою, що «не горобець» і не бачить себе у «загальній пісочниці». До речі, коли відділ дидактики професійної освіти було переформатовано у відділ андрагогіки, Семен Устимович почав активно досліджувати проблему формування наукової картини світу у дорослих.

З Ним було цікаво. Широке коло інтересів, глибина, масштабність і неординарність мислення, виняткова наукова чесність, порядність, повага до людей, вміння говорити і слухати зробили Семена Устимовича дійсно незабутнім.

У Нього не було підприємницької «жилки». Часто-густо видавництва, які друкували книги Семена Устимовича, надсилали Йому авторські примірники. Він залюбки дарував їх науковцям, і, на наші прохання, ставив автографи.

Мало хто знає, але Академік був порушником правил ... дорожнього руху. Неодноразово бачила, як Він, махнувши рукою, переходив жваву вулицю на червоне світло. На щастя, водії зупинялися і наш Вчений завжди залишався неушкодженим.

В останні роки Семен Устимович любив неквапливо крокувати маленьким коридорчиком на п'ятому поверсі ІПООД НАПН України, іноді жартома промовляючи «Скушно жить ...». Часто заходив до нашого відділу поспілкуватися. Зараз є усвідомлення того, що іноді ми, захоплені своїми проблемами, у гонитві за результатами науково-дослідної роботи, виконанням численних розпоряджень, недостатньо уваги приділяли Вченому. Про щось не спитали, чогось не почули і не побачили. Можливо, якби нашої і сімейної уваги та участі у житті Семена Устимовича було більше, то Він і донині жив би серед нас.

Семен Устимович гідно ніс звання дійсного члена НАПН України (академіка) і виконував місію Людини, Вченого, Громадянина. Біля нього всі ми кращали (перепрошую за не літературне, але точне висловлювання).

Так склалося у житті, що вже декілька років робочий кабінет, в якому працював академік Семен Устимович Гончаренко, став моїм робочим кабінетом. Рука не піднімається повісити на двері табличку з моїм ім'ям. У цій невеличкій затишній кімнатці незрима присутність Вченого створює ауру світла і тепла.

Часом здається, що двері нашого відділу відчиняться й раптом з'явиться незабутня постать Вченого, і всі замруть у пориві щирої поваги і любові. *«Митцю не треба нагород, Його судьба нагородила, Коли в людини є народ, Тоді вона уже людина»* (Ліна Костенко).

.